

Κραυσίδωνας

Πηγή Ζωής

Πορταριά 2001

Εισαγωγή

Το Πιλοτικό Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο Πορταριάς με την ευκαιρία της συμμετοχής σε περιβαλλοντικά προγράμματα και δραστηριότητες ανέπτυξε το θέμα: "Κραυσίδωνα, το ποτάμι μας".

Ήταν λοιπόν μια ευκαιρία για μας τους εκπαιδευτικούς και για τους μαθητές να περπατήσουμε στο ποτάμι, να το γνωρίσουμε από κοντά, να μάθουμε την ιστορία του, την ποικιλομορφία του, τη χλωρίδα του, τις πηγές του, τις ανθρώπινες δραστηριότητες που αναπτύχθηκαν εκεί, αλλά και να χαρούμε τη δροσιά του και την ομορφιά του.

Η υλοποίηση του πρόγραμματος ήταν ένα ακόμη βήμα ν' ασχοληθούμε με κάτι δημιουργικό έξω από το σχολείο, ν' αναρωτηθούμε για το γειτονικό μας περιβάλλον, και να' χουμε μια παιδαγωγική προσέγγιση μ' ένα πολύ ζωντανό φυσικό χώρο, το χείμαρρο του Κραυσίδωνα. Κάτι πρωτόγνωρο και ξεχωριστό σαν παιδαγωγική διαδικασία.

Οι μαθητές πλησίασαν το ποτάμι με φυσικότητα και άμεσο τρόπο αποκτώντας εμπειρίες και γνώσεις. Ίσως περισσότερο ένιωσαν η μαθησιακή τους καθημερινότητα ν' αποκτά ισορροπία βγαίνοντας από την τάξη, ερχόμενοι σ' επαφή με τη φύση, το νερό, τη γη.

Στην όλη διαδικασία συμμετείχαν παπούδες και γιαγιάδες που με τις αφηγήσεις τους μας μετέφεραν σε μια άλλη εποχή. Αξιοποιήθηκαν έτσι θεματικές περιοχές της Τοπικής Ιστορίας, της Λαϊκής Παράδοσης και του Πολιτισμού ενώ για την οργάνωση του υλικού πληροφορίες αντλήθηκαν μέσα από τις τοπικές βιβλιοθήκες και το διαδίκτυο. Για την προβολή του υλικού χρησιμοποιήθηκαν οι νέες τεχνολογίες για την έκδοση εντύπου και την προβολή σε σχετικές συναντήσεις. Το αποτέλεσμα της όλης εργασίας παρουσιάστηκε από τους μαθητές σε ημερίδα στην Νέα Ιωνία Μαγνησίας (Μάιος 2001) με χρήση νέων τεχνολογιών ενώ είχαν αναρηθεί σχετικά ταμπλό σε ειδικό εκθεσιακό χώρο.

Δράσεις:

Στις 11 Νοεμβρίου του 2000 μαζί με άλλα σχολεία γνωρίσαμε το χείμαρρο Κραυσίδωνα κάνοντας ένα μεγάλο περίπατο. Περπατήσαμε την κοίτη του ποταμού, ανεβήκαμε στις όχθες του, μάθαμε για τη χλωρίδα του συγκεντρώνοντας διάφορα υλικά (χόρτα, άνθη, φύλλα, δέντρα, βότανα κλπ). Κάναμε μετρήσεις της κοίτης στο Μέγα Ρέμα, στον Αι-Νικολάκη. Ήταν μια πρώτη βιωματική προσέγγιση, αφού οι μαθητές στο τέλος ζωγράφισαν διάφορα σημεία του ποταμού με απλό και φυσικό τρόπο.

Την Παγκόσμια Ημέρα Ποταμών (3-4-2001) πήγαμε στην Κουκουράβα, περπατήσαμε δίπλα στο ποτάμι και γνωρίσαμε τις δραστηριότητες που υπήρχαν και υπάρχουν εκεί (δύο δριστέλες, το παλιό ελαιοτριβείο και ο παλιός μύλος).

Από τη βιβλιοθήκη του σχολείου, αλλά και από βιβλιογραφία που αναζητήσαμε, βρήκαμε και καταγράψαμε τις πηγές που συνδέονταν με τον Κραυσίδωνα. Έτσι εντοπίσαμε τη διαχρονική παρουσία του ποταμού.

Μιλήσαμε στα παιδιά για τη λειτουργικότητα των χώρων και τη σχέση του ποταμού με τους ανθρώπους. Έμαθαν ότι το νερό του ποταμού πότιζε τα γύρω χωράφια και τους κήπους της περιοχής, ενώ διάφορα παραδοσιακά επαγγέλματα και βιοτεχνικές μονάδες αναπτύχθηκαν όπως: βυρσοδεψία, μαντάνια, νερόμυλοι, ελαιοτριβεία, ντριστελέες, αλλά και γανωματήδες αξιοποίησαν το νερό. Ολόκληρη η πορεία του ποταμού αποτέλεσε πηγή ζωής για το περιβάλλον κι ένα μεγάλο κομμάτι του πηγής πλούτου για τους ανθρώπους, αφού ζούσαν απ' αυτό τις οικογένειές τους.

Συλλέχθηκαν πληροφορίες από γέροντες για το ποτάμι και ιστορίες που διαδραματίστηκαν εκεί τα παλαιότερα χρόνια.

Χαρτογραφήσαμε το τμήμα της κοίτης του ποταμού που αναλάβαμε ως σχολική μονάδα.

Οι μαθητές κατέγραψαν τις εμπειρίες τους απ' αυτή την πρώτη επαφή και ευαισθητοποιήθηκαν στην αναγκαιότητα να προστατευθεί το φυσικό περιβάλλον του ποταμού από πιθανόν καταστρεπτικές επεμβάσεις, ώστε ν' αποφευχθούν προβλήματα στο οικοσύστημα.

Τέλος, μετά απ' αυτή την πρώτη μικρή επαφή με το ποτάμι του Κραυσίδωνα, κατανοήσαμε και δεχθήκαμε ότι όταν ο άνθρωπος σέβεται το φυσικό περιβάλλον του, στην πραγματικότητα σέβεται τον εαυτό του, το διπλανό του, δείχνει αξιοπρέπεια στον εαυτό του και κατ' επέκταση στο συνάνθρωπό του.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	ΣΕΛ 3
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΕΛ 5
ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ	ΣΕΛ 7
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ 7 ΤΟΥ ΚΡΑΥΣΙΔΩΝΑ	ΣΕΛ 9
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ	ΣΕΛ 17
ΘΡΥΛΟΙ, ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ, ΕΘΙΜΑ	
ΓΙΑ ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ & ΚΑΙ ΤΟ ΝΕΡΟ ΣΤΟ ΠΗΛΙΟ	ΣΕΛ 19
ΒΥΡΣΟΔΕΨΕΙΑ & ΒΥΡΣΟΔΕΨΕΣ	ΣΕΛ 21
ΝΤΡΙΣΤΕΛΕΣ - ΝΕΡΟΜΥΛΟΙ - ΛΙΟΤΡΙΒΙΑ	ΣΕΛ 23
ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΗΔΡΟΗΛΕΚΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ	ΣΕΛ 24
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΟΔΟΠΟΡΙΚΟ	ΣΕΛ 25

Φωτογραφία Στεφ. Στουρνάρας

Τοπογραφία

Ο Κραυσίδωνα στην ορεινή του ζώνη αποτελείται από ένα σύστημα πηγών και ρεματιών που διοχετεύουν τα νερά τους μέσω της κοίτης του προς τον Παγασητικό κόλπο.

Η λεκάνη αυτή οριοθετείται δυτικά από τον Σαρακηνό και την ρεματιά που τον χωρίζει από την Μακρινίτσα και ανατολικά από την ρεματιά που χωρίζει την Πορταριά από το Κατηχώρι.

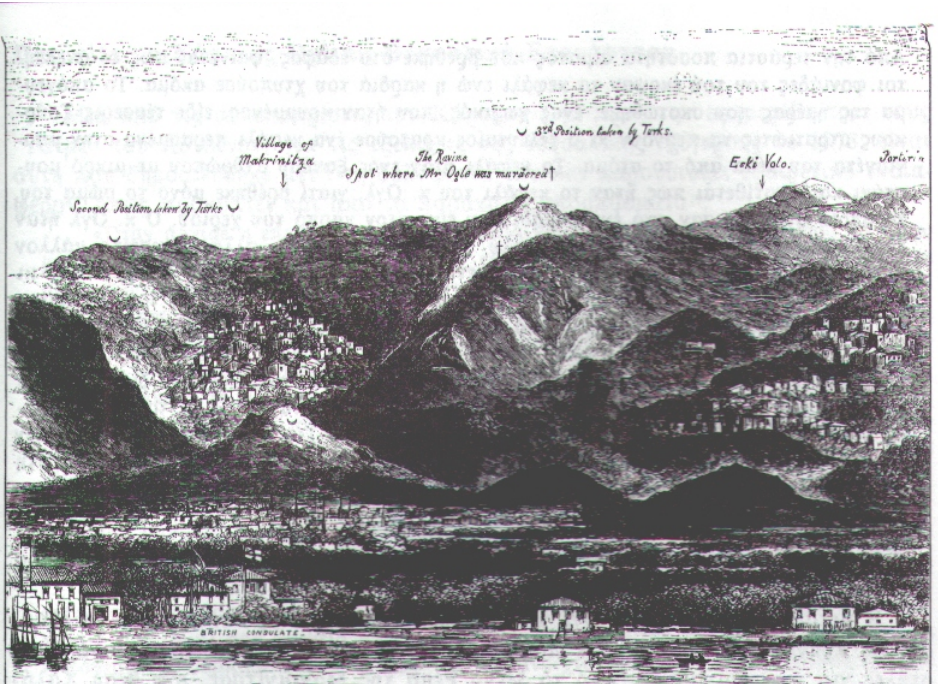
Στο ενδιάμεσο συναντούμε τις ρεματιές της Μπράνης, το Μέγα Ρέμα και της Μάνας.

Οι σημαντικότερες πηγές που ενισχύουν με το νερό τους τον Κραυσίδωνα είναι αυτές τις Μάνας, Μπράνη, Γερακιάς, Σταγιατών, Κουκουράβας. Οι πηγές συνεχίζουν και σήμερα να διοχετεύουν το νερό τους αλλά σε μικρές ποσότητες καθώς το σημαντικότερο μέρος του καλύπτει τις ανάγκες ύδρευσης των οικισμών που αναπτύσσονται στην ορεινή ζώνη του αλλά και του πολεοδομικού συγκροτήματος του Βόλου, όπως οι πηγές Κουκουράβας, Γερακιάς και μέρος της πηγής Μάνας.

Από τις αρχές της οίκησης του Πηλίου, η περιοχή προσήλκυσε το ενδιαφέρον για εγκατάσταση καθώς η πληθώρα των νερών αποτέλεσε μια από τις αιτίες δημιουργίας των μοναστηριών (Μελισσηνοί) που γύρω τους σταδιακά αναπτύχθηκαν οικισμοί που άνθησαν οικονομικά από τα τέλη του 17ου αιώνα έως το πρώτο μισό του 21ου αιώνα. Μερικοί από τους οικισμούς είχαν ευρωπαϊκή οικονομική σημασία όπως η Μακρινίτσα και η Πορταριά, από τα σημαντικότερα βιοτεχνικά κέντρα.

Στο πρόσφατο παρελθόν η βιοτεχνική δραστηριότητα θα αντικατασταθεί από την τουριστική μιας και το φυσικό περιβάλλον αλλά και η ιδιομορφία των οικισμών θα τους καθιερώσει ως τουριστικά θέρετρα.

Βόλος & Πήλιο, από δημοσίευμα του “Γκράφικ” του Λονδίνου, 1878

Η ΙΣΤΟΡΙΑ .....του Τόπου & του Κραυσίδωνα

Παρόλο που υπάρχουν σημαντικές καταγραφές από την αρχαιότητα για την περιοχή, ο Κραυσίδωνας δεν αποτελεί στοιχείο καταγραφής μιας και όλο το ενδιαφέρον στρέφεται προς τον δίδυμό του Άναυρο που συνδέθηκε με την μοίρα του Ιάσονα.

Από την βιβλιογραφία όμως διαπιστώσαμε μια σύγχυση ως το ποιός από τους τέσσερις χειμάρρους ταυτίζεται με την σημερινή του θέση. Έτσι συχνά ο Άναυρος, ο Βρύχωνας, ο Ξεριάς και ο Κραυσίδωνας εναλλάσσονται στα αρχαιολογικά κείμενα επειδή ανάλογα με τα σημεία που θεωρούσαν ότι βρίσκονταν οι αρχαίοι οικισμοί της περιοχής.

Ο Δημήτριος Τσοποτός στην “Ιστορία του Βόλου” σημειώνει:

... υπό του παρά την Ιωλλκόν (πρώην φρούριου Βόλου) ρέοντος και μέχρι σήμερον πολλάκις επίσης πλημμυρούντος εκ των βροχών χειμάρρου Ξηριά (Αναύρου).

*"Παν δ' άλσος και βωμός Απόλλωνος Παγασαίου
λάμπεν υπαί δεινοίο θεού τευχέωντε και αυτού".*

*Τον τάφο και το μνήμα του ληστού Κύκνου εξηφάνισε ο Άναυρος (χειμάρρος) τη
κελεύσει του Απόλλωνος :*

*"του Δε τάφον και σήμ' αϊδές ποιήσεν Ά ναυρος
όμβρω χειμαρίω πλήθων, τως γαρ μιν Απόλλων
λητοίδης ήνωξ' ότι ρα κλειτάς εκατόμβας
όστις άγοι Πυθοΐδε, βήη σύλασκε δοκεύων".*

Ησιόδου , ασπίς του Ηρακλέους , στιχ. 70,477κ.ε.

και συνεχίζει:

*"Προς την ως ανωτέρω Δε , εις ενιαίαν πόλιν εξέλιξιν της Νηλείας
Δημητριάδος Παγασών , εναρμονίζεται και έτερον χωρίον του Στράβωνος
(Θ,436)λέγοντος , πλησίον Δε της Δημητριάδος ο Άναυρος ρει , εννοούντος τον νυν
καλούμενον Ξηριάν , τον εκβάλλοντα παρά την Μπουρμπουλήθραν , ήτοι παρά τας
αρχαίας Παγασάς , αίτινες εις την εποχή του Στράβωνος γράφοντος περί συγχρόνου
γεγονότος , έπαυσαν πλέον να μνημονεύονται δια του ιδίου ονόματος , καθώς και
ανωτέρω είπομεν , και εσημαίνοντο δια του προ πολλού επικρατήσαντος ονόματος
της Δημητριάδος ."*

Στα “Θεσσαλικά Χρονικά” 1959, ο Ν. Παπαχατζής σημειώνει σε συνεργασία του που δημοσιεύεται:

*“Κραυσίνδων ποτάμι της Μαγνησίας κάτω από το κυρίως Πήλιον όρος .
Ίσως ο σημερινός Ξεριάς , στα δυτικά του Βόλου .”*

Ο ίδιος προγενέστερα στο βιβλίο του “Τα λείψανα και η ιστορία των αρχαίων πόλεων της περιοχής Βόλου” 1937:

“... Τέλος το ρέμα μεταξύ του λόφου των Αγ. Θεοδώρων και του Ξεριά που λέγεται συχνά Μεγαρέμα της Μακρινίτσας πιστεύεται ότι είναι ο παλιός

Στην “Ιστορία της Επαρχίας Βόλου & Αγιάς” 1960, του Γιάννη Κορδάτου, βρίσκουμε:

“Μεγάλα ποτάμια δεν έχει η Μαγνησία . Μόνο χειμάρρους που το χειμώνα κατεβάζουν πολύ νερό και το καλοκαίρι στερεύουν ή κρατούν πολύ λίγο . Κοντά στην αρχαία Ιωλκό είναι ο Αναυρος και ο Κραυσίδωνας και ανατολικά ο Βρύχων . Κοντά στο Δώτιο πεδίο το ποταμάκι που μνημονεύεται από τι σ αρχαίες πηγές λεγόταν Αμυρος “.

Εκείνος όμως που έδωσε καλύτερη περιγραφή του Πηλίου , είναι ο Ηρακλείδης . Κάνει λόγο με πολλές λεπτομέρειες , για τα φυτά και τα δέντρα του , για τους χειμάρρους και τις ομορφιές του . Αξίζει να μεταφράσουμε εδώ μερικές περικοπές του :

“... Το λεγόμενο Πήλιο όρος είναι μεγάλο και δασωμένο , έχει τόσα καρπερά δέντρα όσοι είναι και οι τόποι στους οποίους φυτρώνουν . Του βουνού αυτού τα πιο μεγάλα και δασωμένα ριζά απέχουν από την πολιτεία (εννοεί τη Δημητριάδα) αν περάσουμε από τη θάλασσα εφτά στάδια (=1500 μέτρα πάνω κάτω) με τα πόδια Δε από τη στεριά είκοσι στάδια (=3700 μέτρα) .

Όλο το όρος είναι μαλακό γεμάτο από βουνοκορφές και πολύ όμορφο . Όλων των ειδών τα δέντρα φυτρώνουν σ' αυτό δηλ. οξυές , έλατα (-πολύ πιο πάνω από τη Μακρινίτσα σε υψόμετρο 1000 μέτρα και δυτικά της μεγάλης πηγής "κρύο νερό " , η ρεματιά λέγεται Ελατόρεμα , χωρίς όμως σήμερα να υπάρχουν έλατα . Παλαιότερα φαίνεται πως υπήρχαν στην περιοχή αυτή και είτε από πυρκαγιά είτε γιατί κόπηκαν , εξαφανίστηκαν . Επίσης και στην περιοχή του Φλαμουρίου υπήρχαν παλαιότερα έλατα .-), σφενδάμια και χαμορίγανη , καθώς και κυπαρίσσια και κέδρα . Υπάρχουν σ' αυτό και λουλούδια που τα λένε αγριόκρινια και φυτιλιές . Φυτρώνει ακόμα στο Πήλιο και μάλιστα στα χέρσα μέρη ένα βότανο που η ρίζα του γιατρεύει τα φαρμακερά δαγκώματα των φιδιών .

Οι αρχαίοι τέτοιες ιδιότητες τις αποδίδανε στο χορτάρι που λεγόταν **χειρώνιο** . Μυθολογούνταν πως ο Χείρων ήταν, όπως θα λέγαμε σήμερα σπουδαίος φαρμακολόγος και γι' αυτό ονόμασαν το χορτάρι αυτό με το όνομα του . Ο Kretschmer γράφει πως το όνομα Χείρων σημαίνει άνθρωπος με το θεραπευτικό χέρι . Στους ρωμαϊκούς χρόνους ο Χείρων λατρευόταν ως θεός από τους Μάγνητες .

Ο Ηρακλείδης δε μνημονεύει το δέντρο δρυς . Και όμως και σήμερα το δέντρο αυτό υπάρχει στο Πήλιο σε πολλές ποικιλίες (βαλανιδιές κ.λ.π.). Επίσης δεν κάνει καθόλου λόγο για την καστανιά . Άλλα δέντρα που υπάρχουν στο Πήλιο είναι τα λιόπουρνα , ένα δέντρο όχι πολύ ψηλό με αγκαθωτό φύλλο , η οστριά , το ρέικι που σχηματίζει πυκνούς θάμνους τους θάμνους τους λένε οι Πηλιορίτες ντούσκα το πρινάρι , η κουτουπιά η κουμαριά , ο μέγελος , η μυρτιά , η πυξαριά , η φροσοξυλιά , η φλαμουριά , το σκλήθρο , το ζίναβο , το караγάτσι , η λεύκα . Από τα καρποφόρα δέντρα είναι η καστανιά , η φουντουκιά , η συκιά , η μουριά , η κορομηλιά , η αγλαδιά , η σουρβιά κ.α.

Εξόν από τον Ηρακλείδη που λέει το Πήλιο πολυφάρμακον και άλλοι το λέγανε πελεθρόνιον (πέλε=πολύ, θρόνα=φάρμακα-Ησύχιος)

Ύστερα ο Ηρακλείδης κάνει λόγο για τους χειμάρρους που τους λέει ποταμούς :

"Ποτάμια δε του όρους είναι δύο . Το ένα λέγεται Κραυσιδων και το άλλο Βρύχων . Το πρώτο με τα νερά του ποτίζει τα χωράφια , ενώ το άλλο κυλάει μέσα στο άλσος και βγαίνει στη θάλασσα " .

Και παραθέτει ο Γ. Κορδάτος για το Πήλιο τις παρακάτω περιγραφές - χαρακτηρισμούς.

Πίνδαρος : "σεμνόν, άφθιτον άντρον"

Ομήρου Ιλιάδα, ραψωδία Β, στιχ. 756-758

"Μαγνήτων δ' ήρχε Πρόθοος Τευθρηδόνοσ υιός

οι περί Πηνειόν και Πήλιον εινοσίφυλλον ναίεσκον".

Ο Ευριπίδης (Μήδεια, 1-7) κάνει λόγο για τα ολόδροσα φαράγγια του Πηλίου και τα κάστρα της Ιωλκού.

Κατά τα τέλη του 18ου αιώνα έως και σήμερα οι περιγραφές των περιηγητών μας δίνουν με γλαφυρό τρόπο την μοναδική ομορφιά του τόπου. Κύρια χαρακτηριστικά του τοπίου η βλάστηση και η αφθονία των νερών. Παράλληλα τα στοιχεία που παρέχουν για τους οικισμούς της ορεινής λεκάνης του Κραυσίδαωνα μας παρουσιάζουν μια ευημερούσα περιοχή από τα γνωστότερα βιοτεχνικά και εμπορικά κέντρα του ελλαδικού και ευρωπαϊκού χώρου.

Ο Ν. Μάγνης (1860) γράφει για τη Μακρινίτσα:

"Η Μακρινίτσα κωμόπολις πρώτη, μάλλον Δε πόλις δια το μέγεθος και το προνόμιο, το οποίον είχε να είναι τρόπον τινά μητρόπολις και πρωτεύουσα των βακουφίων ... Προϊόντα της Μκρινιτσας είναι το μετάξιον, σίτος, κριθη και άλλα γεννήματα, οίνοικαι μέλι εξαίρετον υπερβαίνον σχεδόν το του Ύμηττού της Αττικής, ελαίας και σύκα δεν έχει. Έχει όμως γην πολλήν αγεώργητον, της οποίας την νομήν μισθόνουσιν οι βλαχοποιμένες και φέρουσιν τα ποιίμνια αυτών από την άνω Θεσσαλίαν και από την Μακεδονία και παραχειμάζουσιν αυτού.

Οι Μακρινησιώται δεν ασκούνται διόλου την γεωργίαν, αλλά μετέρχονται το εμπόριον, τας τέχνας και χειροτεχνήματα. Οι άνδρες τεχνουργούσιν σανδάλια, μιτάφια, δυσσάκια, πήρας (τουρβάδες) από τα οποία προμηθεύονται τα λοιπά χωριά της Μαγνησίας, πανιά, βαμβακερά, δια τα πλοία, αλλαντζάδες, φιτιλιά, ζώνας, κεφαλοδέτας (σερβέτας), από τα οποία εξάγεται πολλή ποσότης, καθώς και πάμπολλα κατειργασμένα δέρματα από τα βυρσοδεψεία των. Αι Δε γυναίκες νήθουσαι νήματα (τσουράπια) εξαίρετα, όμοια λευκώ εριούχω. Οι Μακρινησιώται είναι εύθυμοι, συμποσιτικοί, ελευθέριοι, φίλαρχοι όμως και εις πάντα φιλοπρώτοι"

ΟΜητροπολίτης Δημητριάδος Δωρόθεος Σχολάριος (1870) γράφει:

" Οι κάτοικοι της Μακρινίτζης είναι κτηματία, έμποροι, γεωργοί, βυρσοδέψαι, έμπειροι, ασβεστοποιοί, ακι ανθρακείς ...

Ο Ν. Ρηματισίδης γράφει στη συνοπτική περιγραφή Θεσσαλίας (1874):

"Η Μακρινίτσα ως αρχαιότερα (κωμόπολις), έχει πολλας γαίας καλλιεργησίμους και μη ων τας βοσκάς πωλούσιν κάτ'ετος εις τους ποιμένας προς όφελος της κοινότητος. Οικάτοικοι αυτής είναι εύθυμοι, ζωηροί, χαρίεις και φιλόπονοι, ενασχολούμενοι εις το εμπόριον, εις την γεωργίαν και εις άλλας βιομηχανικάς επιτηδεύσεις, και ευδοκίμως μάλιστα εις την βυρσοδεψείαν".

Ο Ν. Γεωργιάδης, Πορταρίτηης αλλά μεγαλωμένος στη Μακρινίτσα, περιγράφει τη Μακρινίτσα, όπως ήταν γύρω στα 1880, μας δίνει κι αυτός αξιοπρόσεχτες πληροφορίες, που μας κατατοπίζουν σε πολλά ζητήματα, μια που το χωριό είχε χάσει μέρος από την παλιά του ακμή. .

"*Ημίσειαν ώραν δυτικώτερον της Πορταριάς χωριζόμενον απ'αυτής δια του Μεγάλου Ρεύματος, κείται το μέγιστον πάντων των χωρίων του Πηλίου, η Μακρινίτσα, ήτις, κειμένη παρά την δεξιάν όχθην του ρεύματος, εκτείνεται από των κορυφών σχεδόν του Πηλίου μέχρι των υπορειών αυτού επί μίαν ώραν. Οδός δε λίαν ανάντης παραλλήλως βαινούσα του ρεύματος άγει εκ των κατωτέρων οικείων του χωριού, αίτινες αποτελούσιν και ίδιον συνοικισμόν καλούμενον Κουκουράβα, εις τας επί των ανωτέρων πλευρών του όρους κειμένας (συνοικίας) διαιρούσα το χωρίον εις ανατολικόν και δυτικόν μέρος. Και το μεν ανατολικόν μέρος κείμενον παρά το ρεύμα είναι κατάφυτον και κατάρρυτον, ξηρόν δε και άδενδρον προς δυσμάς, επισκιαζόμενον υπό του υπερκειμένου βράχου του Σαρακηνού. Εν τω μέσω του χωριού κείται η αγορά, ένθα υπό σκιάν μεγάλων πλατάνων μαρμαρόκτιστος κρήνη προχέει άφθονον ύδωρ"*.

Ο Αργύρης Φιλιππίδης, που ως μεγαλέμπορας από τις Μηλιές είχε εμπορικές συνδλλαγές με τις βιοτεχνίες και τους παραγωγούς της περιοχής γράφει για τη συνοικία τότε της Μακρινίτσας Σταγιάτες στη "Μερική Γεωγραφία" 1815:

"*Δεξιά της Μακρυνίτζας κατά τας ανατολάς εως μια ώρα, είναι αι Σταάταις μαχαλάς χωριστός της Μακρυνιτζας, είναι απάνω εις μια ράχη εις τόπον ανοιχτόν. Έχει και τούτος ο μαχαλάς υπέρ τα ογδοήντα σπίτια χριστιανών. Και εδώ απαράλλακτως ως της δευτέρας και τρίτης τάξεως της Μακρυνιτζας, είναι σχεδόν οι περισσότεροι, και όλοι τεχνίταις, έχουν και εδώ εκκλησίαν εδικήν τους εις την άκριαν του μαχαλά, κατά ανατολάς, περνά και το νερό οπού κατεβαίνει εις τα περιβόλια του Βόλου και έχουν μύλους και ντρεστέλες αρκετάς νερό οπού πείνουν έρχεται από του βοϊβονδου τη βρύση. Κάμουν και εδώ σιτάρι, ολίγον, μετάξια αρκετά και σταφύλια κάμουν μερικοί και λάδι ολιγοστό"*.

Αντίστοιχες είναι και οι περιγραφές για το έτερο μεγάλο οικιστικό, εμπορικό και βιοτεχνικό κέντρο του Πηλίου, την Πορταριά.

Ο Αργύρης Φιλιππίδης (1815) μας δίνει την καλύτερη περιγραφή της Πορταριάς, όπως ήταν στις αρχές του 19^{ου} αιώνα :

"*Επάνωθεν από ταις Σταάταις είναι η χώρα Πορταριά χώρα μεγάλη και καλή... Έδώ σήμεραν έχει σπίτια και πύργον, από κάτω από το μοναστήρι ανατολικά ευγαίνει το νερό της Μάνας και το παίρνουν οι Τούρκοι το καλοκαίρι. Απάνω από ένα τέταρτο (πηγαίνει) εις την Πορταριά και είναι αρκετόν οπού με αυτό αλέθουν οι μύλοι μέσα εις το χωριό και ποτίζουν. Αυτό πηγαίνει και εις το Κατηχώρι. Δεξιά της Μάνας ευγαίνει άλλο ψυχρότερο από της Μάνας το καλοκαίρι και το λένουν τζαϊρι εις την Πορταριά ...*

Εις την Δημητριαδα (κατω δηλαδή στο Βόλο) προ 40 χρόνια (=1795) δεν ήξεραν τι ήθελε να πη φάμπρικα. Εδώ εις την Πορταριά άρχισαν να δουλεύουν τα μετάξια γαϊτάνια μπρισίμι, μαντήλια και άλλα. Τώρα ως είναι γνωστόν από την Πορταριά ερανίσθησαν και οι γειτόνοι όλαις ταις τέχαις.

ΟΝ. Μάγνης (1860) γράφει :

"*Η Πορταριά είναι κωμόπολις συνεχομένη σχεδόν με το Κατηχώρι απέχουσα του Κάστρου 2&1/2 ώρας προς το βόρειον και μια ώραν της Μακρινίτσας προς ανατολάς. Χώρα ωραία και εμπορική, κατάρρυτος από ύδατα και κατάφυτος από κάρπιμα και άκαρπα δέντρα εις τοποθεσίαν τερπνοτάτην με εκτεταμένο ορίζοντα ... Ηκωμόπολις αύτη έχει πολλά ολίγον τόπους με αμπέλους και ολίγα φυτά ελαίων όθεν οι κάτοικοι άλλοι μεν εμπορεύονται και άλλοι ασκούσι τέχνας, καθώς και αι γυναίκες*

αυτών οίον γαϊτάνια, μπιρσίμια, σειρήτια, μανδήλια βαμβακερά και μεταξωτά , ζωνάρια μεταξωτά , κεφαλοδέτας (σερβέτας), κωνοπέια μεταξωτά (κωνοπιέρας), περιπόδια μάλλινα εξ αίρετα, ως το λευκόν εριούχον, σανδάλια και υποδήματα παντός είδους, λαμπάδες και κηρία στεάτεινα. Ενταύθα έχουσι καθώς και εις την Μακρινίτσαν βερσοδεψεία εις τα οποία εργάζονται και χρωματίζουσι καλώς δέρματα, από τα οποία πέμπεται πολλή ποσότης εις την Κωνσταντινούπολιν. Όθεν οι Πορταρίται ζώσιν εν αφθονία και τρυφή ..."

Ο Γεωργιάδης, το 1880, γράφει:

"Κειμένη επί τινος ανωφερούς οροπεδίου υπό την ύψιστην κορυφήν του Πηλίου (Πλιεσίδι), διαρρέεται υπό των διαγών υδάτων του 1/4 της ώρας υπέρ το χωρίον παρά την θέσιν Μάννα αναβλύζοντος Κραυσίδωνος. Εκεί υπό την σκίαν του πυκνού πλατανώνος και παρά το κελάρυσμα της αναβλυζούσης πηγής συνήρχοντο εν ευτυχεστέραις ημέραις οι κάτοικοι απολαμβάνοντες αμερίμνωσ την καλλονήν της γλυκυτάτης αυτών πατρίδος"

Για να συμπληρώσει ο Γιάννης Κορδάτος (1960):

"Η πιο καλή όμως τοποθεσία της Πορταριάς, πραγματικά μαγευτικό μέρος , είναι ο Κάραβος, όπου τρέχει πολύ νερό και σχηματίζονται διπλοί μικροί καταρράκτες . Πάνω από τον "Κάραβο", βρίσκεται η μεγάλη πηγή "Μάνα" και πάνω απ' αυτή το παλαιό μοναστήρι του "Προδρόμου" .

Το πιο πολύ νερό της "Μάνας" περνά μέσα από το χωριό , και ένα άλλο μέρος πέφτει στη ρεματιά . Από παλαιότερα είχαν γίνει παρατηρήσεις και πιστεύοταν πως πιο πάνω από την Πορταριά υπάρχει υπόγεια λεκάνη με πολλά νερά , από την οποία σχηματίζονται εδώ κι εκεί διάφορες πηγές "

Ο Βαγγέλης Σκουβαράς στα "Πορταρίτικα του" (1983) σημειώνει:

"Το βέβαιο είναι ότι η Πορταριά στα χρόνια της Τουρκοκρατίας ήταν ένα από τα σημαντικότερα βολιωτοχώρια "φιλοτεχνικός και εν ταύτω εμπορικός τόπος " , κατά το χαρακτηρισμό του Λεονάρδου . Στις αρχές του αιώνα μας εντύπωση έκαναν τα νερά της . Σύμφωνα μ' ένα σημείωμα .:" διαρρέει άφθονον εκ του Καράβου ύδωρ προς άδρευσιν των κήπων του χωριού και πόσιν, έχων εις έκαστος σχεδόν οίκος κατά Τε το θέρος και το χειμώνα ύδωρ αδιαλείπτως καθ' εκάστην, διότι η ωραία, ρωμαντικωτάτη και κατάρρυτος κωμόπολις κέκτηται βρύσεις όσας και οικίας έχει " . Και συνεχίζει : "ευμοιρεί Δε αγοράς λιθοστρώτου, διαρρεομένης υπό ρύακος (αυλακιού) κατερχομένου προς άδρευσιν περιβολιών της κωμοπόλεως, ούτινος την προτεραιότητα και δουλείαν διεκδικούσιν οι Κατηχωρίται από ημίσεως αιώνος εν τοις δικαστηρίοις πλην η δικαιοσύνη απεφήνατο υπέρ του καθεστώτος " .

Κάθε Πέμπτη γινόταν στην Πορταριά το βδομαδιάτικο παζάρι . Εδώ συγκεντρώνονταν κι απ' άλλα χωριά λογίς - λογίς μικροέμποροι και τεχνίτες για να πουλήσουν τα προϊόντα τους. Αναφέρω ό,τι ερανίστηκα από γραφτές και παραδοσιακές πηγές : οι κηπουροί τα λαχανικά τους, οι παραγωγοί το στάρι , το κριθάρι και τα όσπρια τους , οι ελαιοπαραγωγοί το λάδι και τις ελιές των , οι δενδροκαλλιερητές τα οπωρικά τους κι οι αμπελουργοί τα σταφύλια και τα κρασιά τους. Όλοι αυτοί προμηθεύονταν αντίστοιχα προϊόντα των βιοτεχνικών εργαστηρίων της Πορταριάς, πληρώνοντας όπως θέλουν οι πληροφορίες,- " την αξία εις χρήματα ή ανταλλάσσοντες με πεπαλαιωμένα χάλκινα ή αργυρά ή χρυσά σκεύη ή με χρυσοκέντητα ενδύματα , δ'ων ενεδδοντο άπασαι σχεδόν αι πλούσiai γυναικές των παρελθόντων και προπαραελθόντων αιώνων ."

Ο Κώστας Λιάπης στις “Ωρες του Πηλίου” (1976), ερασιζόμενος και τους χαρακτηρισμούς των περιηγητών γράφει για την Πορταριά:

"Πολλά όμορφη "και με "χαριέστερον θώρι" θα τη βρουν οι Δημητρείς στα τέλη του 18^{ου} αιώνα . "Κορωνίδα όλης της Δημητριάδος δια τον καλόν αέρα , δια τα πολλά νερά και δια την καλήν τοποθεσίαν όπου έχει" θα τη χαρακτηρήσει πολλά χρόνια αργότερα ο Αργ. Φιλιππίδης με "τερπνοτάτην φύσιν ήτις αιωνίως την περιβάλλει" θα την αντικρίσει πριν από ένα αιώνα κι ένα απ' τα εκλεκτότερα τέκνα της , ο Νικόλαος Γεωργιάδης .

"Φτάνοντας στην Πορταριά " , γράφει πρόσφατα ένας Αθηναίος λογοτέχνης , " έχουμε την αίσθηση πως χωθήκαμε ξαφνικά σ' ένα μετέωρο , δροσολοσμένο περιβόλι , όπου θεόρατα πλατάνια κι άλλα δέντρα σμίγουν πάνω απ' τις στέγες των σπιτιών σ' ένα σύμπλεγμα εκπληκτικό . Νερά κελαρύζουν παντού . Πίνεις απ' τις βρύσες το κρύο νερό κι ανασταίνεσαι . Ύστερα βρέχεις το μέτωπό σου και νιώθεις ανάλαφρη την καρδιά .

...Σα μάλιστα χωθείς και χαθείς στις παραδεισένιες και νεροστάλαχτες ερημιές της Μάνας και του Καραβου , Σα φέρεις μοναχικά τα βήματά σου στ' Αλώνια , σαν ξεδιψάσεις στη βρύση της Αδάμαινας και σαν πάλι αισθητικά διψασμένος κονέψεις στο μπαλκόνι του Αη-Ταξιάρχη , τότε θα διαπιστώσεις γι' άλλη μια φορά πόσο φτωχή και μάταιη είναι η ανθρώπινη γλώσσα και πόσο φλύαρη και πολυσήμαντη γίνεται , όταν το θέλει , η ίδια η φύση . Και στην Πορταριά , δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία πως το παραθέλει...

Αλλά και ποιητές και λογοτέχνες θα γράψουν, παρασυρμένοι από το ανείπωτο ονειρικό περιβάλλον:

... ανεβαίνοντας για πρώτη φορά σ' ένα ψηλό βουνό , θ' ανακάλυπταν κάτω απ' τα πόδια τους κόσμους λόφων, κοιλάδων, δασών και νερών, βυθισμένους ακόμα στη γαλάζια άχνα της χαραυγής της γης ...

Κώστας Ουράνης, “Ταξίδια στην Ελλάδα”, 1955

... Ύστερα πήρα το δρόμο της Πορταριάς . Ξαναπέρασα κάτω από τον ίσκιο των αρχαίων πλατάνων και ξαναβρέθηκα ανάμεσα στο κοιμψό και φλύαρο πλήθος , που ζωντανέει κάθε καλοκαίρι με την παρουσία του την αρχοντική βουνίσια πολιτεία. Κατέβηκα με τα αυτιά πλημμυρισμένα κελαηδήματα δροσερών νερών και με τα μάτια φορτωμένα οράματα λυγρών κλωναριών και τα πόδια σπασμένα από τα τούρκικα λιθόστρωτα ...

Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος, “Ελληνικοί Ορίζοντες”, 1993

*"Πήλιο θάρθω να πνίξω στα νερά σου
καθ' άλλη βοή από τη βοή που κάνει
στα σπλάχνα μου η χαρούμενη καρδιά μου ,
για τα' άκουσμα της Νίκης όπου φτάνει
κι αχολογά η φωνή της στα πλευρά σου
θάρθω να πιω τη δρόσο σου την αιώνια ,
θα ξεδιψάσει η πίκρα μου στ' αηδόνια
που θρέφουν τα λαγκάδια τα ισκερά σου ...*

Με τους ίδιους γλαφυρούς τόνους περιγράφονται και τα μικρότερα οικιστικά κέντρα της ορεινής ζώνης του Κραυσίδανα.

Έτσι ο Βαγγέλης Σκουβαράς στα “Κατηχωρίτικα” 1983, σημειώνει

“Μια βρύση ” κειμένη υπό τας γηραιάς πλατάνους ” -όπως γράφει κάποιο σημείωμα ρέει ύδωρ γλυκύτετον και διαυγέστατον “. Και συνεχίζει :” Εΐναι Δε αυτή η κώμη κατάρρυτος και πλουτισμένη με κήπους και περιβόλια ελαιών , αμπέλων και οπωροφόρων δέντρων , παραγόντων οπόρας πολλές και γλυκείας . Η δε περιφέρεια του χωρίου είναι στολισμένη υπό αγριοκαστανιών και ποικίλων αγρίων θάμνων , φηγών (οξυών) , δαφνών και παντοίων ευωδών χόρτων και βοτάνων .”

Παλιότερα οι Κατηχωρίτες ήσαν γνωστοί στη Θεσσαλία ως οι μοναδικοί έμποροι των προϊόντων της. Χαρακτηρίζονταν για το εμπορικό τους πνεύμα κι ήσαν οι πρώτοι έμποροι οικιστές του Βόλου. Διακρίθηκαν ακόμη οι Κατηχωρίτες κι ως κερατζήδες (αγωγιάτες στα διάφορα θεσσαλικά και μακεδονικά εμπορικά κέντρα) , ακόμη κι ως βιομήχανοι . Πρώτοι αυτοί ίδρυσαν στο Βόλο σαπυνοποιεία απ’όπου όλες οι πόλεις και κομποπόλεις της Θεσσαλίας προμηθεύονταν σαπύνι ” .

Αντίστοιχες είναι και οι περιγραφές για τα χαμηλότερα χωριά. Ο Ν. Μάγνης (1860) γράφει για τον Άνω Βόλο :

“Ο Άνω Γώλος έχει περί τας 600 κατοικίας , ων αι πλειότεραι εισί κτισμένοι εις πεδινώτερον τόπον , κατάρρυτον από ύδατα διαυγέστατα και υγιεινότατα , και κατάφυτον από δένδρα κάρπιμα και επικερδή οίον συκαμινέας , κερασιάς , απηδιάς , αρμενικάς μηλέας , φερούσας μήλα μεγάλα , ως λεμόνια και άλλα οπωρικά. Προϊόντα επικερδέστερα του Γώλου είναι μετάξιον και γεννήματα , έχει δε αμπελώνας και συκώνας αρκετούς , ελαιώνα δε πολλά ολίγον”

Από τις περιγραφές φαίνεται ότι. οι πιο ορεινοί οικισμοί ανέπτυξαν εντονότερη βιοτεχνική δραστηριότητα, ενώ οι οικισμοί που βρίσκονταν στις υπώρειες θα χαρακτηρίζονταν ως αγροτικοί αφού και οι βιοτεχνίες είναι κυρίως επεξεργασίας αγροτικών προϊόντων (μύλοι & λιοτρίβια). Εδώ θα πρέπει να τονίσουμε και την παρουσία των Τούρκων που θεωρείτε ανασταλτικός παράγοντας. Αντίθετα οι ορεινοί οικισμοί έχοντας λιγότερη καλλιεργήσιμη γη θα στραφούν σε βιοτεχνικές δραστηριότητες που θα εξασφαλίσουν την αξιοποίηση της παραγωγής τους, ενώ η εμπορική δραστηριοποίηση θα τους εξασφαλίσει οικονομική και πολιτική ισχύ.

Αυτό θα φανεί χαρακτηριστικά από την προσπάθειά τους να σταματήσουν την ανάπτυξη του Βόλου καθώς αντιλήφθηκαν ότι θα ήταν ολέθριο για τις δραστηριότητές τους. Αναφέρει ο Βαγγέλης Σκουβαράς(1983):

Πρώτον ζημιώνονταν οι βιοτέχνες και οι έμποροι της Μακρινίτσας , Πορταριάς , Άνω Βόλου και Κατηχωρίου από την ίδρυση της νέας πόλης . Μεταφερόταν το οικονομικό κέντρο κάτω στη γύρω του Κάστρου περιοχή . Δεύτερο αντέδρασαν και οι Εβραίοι γιατί θα είχαν τώρα επικίνδυνους ανταγωνιστές . Από μια ενθύμηση (σημείωμα) σ’ένα παλιό βιβλίο του Μοναστηριού της Μακρινίτσας μαθαίνουμε τα εξής :

“15 του θεριστί 1845 . Η αγάδες του Γώλου σταμάτησαν το χτίσιμο του νέου Γώλου γιατί η προεστή τις Μακρινίτζας και Πορταρέας δεν ήθελαν να χτισί κινούρχα πολιτία κοντά στου κάστρου , θα κλίνουνταν τα δικά τους αργαστήρια κι θα σταματούσι το αλισβερίσι στα χωργιά μα κι η οβριοί γράψανε στην Πόλι να σταματίς του χτίσιμο . Δεν ήθιλαν η άνομι να διούν να προυκόβουν η χριστιανί μπροστά στα θκά τους αργαστήρια κι σαράφικα” .

Αν όμως το νερό είναι αυτό που χάριζε την ζωή και την χαρά σε ελάχιστες περιπτώσεις σκόρπισε την δυστυχία και τον θάνατο. Μια τέτοια συμφορά σημειώνει ο Γιάννης Μουγογιάννης στο “Χωρίς σουρτίνα”, 1999:

...Κι εκεί στα μέσα του Οκτωβρίου κι ο καιρός αγρίευε, κι άλλο μεγάλο κακό βρήκε την πόλη. Λίγο μετά το μεσημέρι στις 13 Οκτωβρίου (1955), άνοιξαν οι ουρανοί και τα αστροπελέκια έπεφταν τόνα κοντά στο άλλο. Όσο νερό διέθετε η ατμόσφαιρα τόριζε πάνω στο Βόλο και στο Πήλιο. Τρεις ώρες ασταμάτητης νεροποντής, χωρίς διακοπή, χωρίς μείωση της έντασης. Αποχετευτικό δίκτυο την εποχή εκείνη δεν υπήρχε, ούτε και χρειαζόταν. Η πόλη διέθετε τη φυσική της κλίση προς τη θάλασσα και τα νερά παροχετεύοταν. Όμως η μεγάλη νεροποντή κατέβασε όλα τα νερά του Πηλίου, τα ξεροπόταμα γέμισαν και έγιναν απειλητικά. Το νερό κατέβαινε με βοητό από τις πλαγιές και τίποτα δεν το σταματούσε. Ο Κρασιδίωνας και ο Αναυρος, οι δυο χείμαρροι που περιζώνουν την πόλη, γέμισαν μέχρι επάνω. Κι εκεί, κατά τις τέσσερις το απόγευμα, έγινε το μεγάλο κακό. Ο Αναυρος, σε μια καμπή του, έργο ανθρώπινο των αρχών του αιώνα για την παράκαμψη της πόλης, έσπασε, αφού δεν μπόρεσε ν' αντέξει στα πολλά και ορμητικά νερά του. Το υγρό στοιχείο, ανεμπόδιστο πλέον, κατέκλυσε ολόκληρο το ανατολικό τμήμα της πόλης. Λάσπη, νερό και φερτά υλικά, συμπαρέσυραν στο διάβα τους το καθετί. Αντίσκηνα, παραπήγματα και ετοιμόρροπα σπίτια, μαζί με οικοσυσκευές και πτώματα ανθρώπων και ζωντανών, επέπλεαν και όδευαν προς τη θάλασσα. Θρήνος και κλαυθμός σε ολόκληρη την πόλη. Κι η νεροποντή να μη λέει να σταματήσει, και το Πήλιο να κατεβάζει εκατομμύρια κυβικά απειλητικής λάσπης. Τα υπόγεια που είχαν καταφύγει οι Βολιώτες για τον κίνδυνο των σεισμών ήταν όλα πλημμυρισμένα...

Η Ιστορία .... των ανθρώπων

Αν όμως γνωρίσαμε το ποτάμι και τον τόπο με τις φυσικές καλλονές και τα ειρηνικά έργα, πρέπει να θυμηθούμε ότι εδώ είχαμε και σημαντικά πολεμικά έργα καθώς οι Πηλιορείτες επαναστάτησαν αρκετές φορές μέχρι να αποκτήσουν την πολυπόθητη λευτεριά.

Από το 1821 και μετέπειτα όλες οι εξεγέρσεις είχαν ως κεντρικό χώρο την ορεινή ζώνη του Κραυσίδωνα και ιδιαίτερα την Μακρινίτσα. Στα εμπόδια για απελευθέρωση εκτός από την ελλειπή οργάνωση των επαναστατών θα πρέπει να προσθέσουμε και την ύπουλη δράση των κοτζαμπάσηδων που θεωρούσαν ότι απειλούνταν τα συμφέροντά τους. Ας δούμε τις εξεγέρσεις μετά το 1821 όπου σελίδες ηρωισμού γράφτηκαν δίπλα μας και μορφές ηρώων αναδειχθηκαν.

Σημειώνει η Αποστολία Νάνου - Σκοτεινιώτη στις "Σελίδες της Μακρινίτσας"1990.

Κατά την εξέγερση του 1854 :

"Οι Τούρκοι όμως ήταν πολλοί, 400 στρατιώτες πεζοί, 50 Αρβανίτες και 40 καβαλαρέοι, κι είχαν και δυο κανόνια. Έτσι οι αντάρτες δεν μπόρεσαν να κρατηθούν και τράβηξαν για τους Μπαζέδες και τον Άνω Βόλο όπου εμφανίστηκαν στις 21 του Μάρτη. Εκεί έγινε μεγάλη μάχη και οι Τούρκοι είχαν 137 σκοτωμένους και 29 πληγωμένους. Η μάχη αυτή ήταν το πρώτο βάπτισμα του πυρός. Έχουμε μια περιγραφή της από τον αντάρτη Ζήση Ν. Γρηνιφίδη, που πήρε μέρος σ' αυτήν :

"... Την 23 του ίδιου μηνός (Μαρτίου) πηγαίνομεν εις την Ανωμαλιάν και μετά ταύτα κατερχόμεθα εις τους Μπαζέδες, όπου και εμείναμεν. Εδώ αι τάξεις μας ενισχύονται και πυκνούνται δια της προσελεύσεως πολλών ανταρτών, μας έρχεται ο σωματάρχης Κουτσούπης από τον Άγιο Ονούφριο, ο Λογοθέτης από την Δράκειαν, ο καπετάν Βαρκής Μπασδέκης από την Μακρινίτσαν, ο Κασιδαντώνης και ο αδελφός του Γεώργιος από την Πορταριάν και πολλοί άλλοι, ούτως ώστε ο ολικός αριθμός των ανταρτών φθάνει εις 1000 άνδρας περίπου.

Μετά δυο ημέρας, ήτοι κατά την εορτή του Ευαγγελισμού, ο Αβδούλ Πασσάς με 4000 μας προσβάλλει έξαφνα ημείς είμεθα σκορπισμένοι η μάχη δεν διαρκεί πολύ, μας τρέπει εις φυγήν, 11 εθελονταί Ούγγροι και Πολωνοί κλείονται εις Μπας-Μύλο των Μπαζέδων, οι γενναίοι φιλέλληνες πολεμούσαν επί δυο ώρας παλληκαρίσια, αλλά καταβάλλονται υπό του μεγάλου αριθμού των Τούρκων και σκοτώνονται όλοι, αφού και αυτοί εφόνευσαν αρκετούς εχθρούς.

Στη μάχη λοιπόν που έγινε στους Μπαζέδες και Άνω Βόλο οι αντάρτες έδειξαν μεγάλο ηρωισμό και οι Τούρκοι τα χρειάστηκαν. Ο Δεσπότης όμως του Βόλου όχι μόνο δεν ευλόγησε τα ελληνικά όπλα, αλλά κρυφά με το διάκο του έφυγε τη νύχτα και από το Βλαχομαχαλά κατέβηκε στην παραλία.

Οι αντάρτες του ζήτησαν να κάνει δοξολογία και να πάει μαζί τους στη Μακρινίτσα, αλλά αυτός αρνήθηκε και με τα πολλά τους ξεγέλασε και έφυγε. Από την ακρογιαλιά μπήκε σε μια βάρκα και ανέβηκε στην αγγλική φρεγάδα που ήταν από μέρες αραγμένη κάτω από τη Γορίτσα.

Κατά την εξέγερση του 1878

...Άμα ανέβηκαν στην Αλκόπετρα έφτασαν αμέσως οι κοτζαμπάσηδες της Πορταριάς και τους ικέτευσαν να φύγουν , γιατί οι Τούρκοι όταν μάθουν πως βρίσκονται εκεί , θα ανέβουν στην Πορταριά και θα την κάψουν . Μείνανε λίγο στο μοναστήρι του Προδρόμου , ύστερα ανέβηκαν στο άλλο μοναστήρι της Μακρινίτσας Προφήτης Ηλίας και τράβηξαν για το μεγάλο μοναστήρι της Σουρβιάς . Ήταν όμως πολύ κουρασμένοι και εξαντλημένοι , κοντά δέκα μέρες βάδιζαν μέσα στα χιόνια , κοιμούντανε τις πιο πολλές φορές έξω, γι' αυτό και σε πολλούς πρήστηκαν τα πόδια και Δε μπορούσαν να περπατήσουν ...

...Στο Βόλο αρχηγός του τουρκικού στρατού ήταν ο Ισκεντέρ πασάς . Είχε ίσαμε 5000 στρατιώτες , αλλά στο αναμεταξύ του ήρθαν και άλλες επικουρίες και έφτασε όλος ο στρατός κοντά 10000.

... Έχοντας πληροφορίες ο Τούρκος πασάς ότι οι κοτζαμπάσηδες της Μακρινίτσας αντιδρούν , σκέφτηκε να καταλάβει το Σαρακινό και απεκεί να πλευροκοπήσει τη Μακρινίτσα ... Ο Τούρκος πασάς είχε μέσα στη Μακρινίτσα ένα πολύ καλό κατάσκοπο και αυτός του έδινε κάθε τόσο πληροφορίες για τις κινήσεις και το ηθικό των ανταρτών . Γι' αυτό αποφάσισε να αιφνιδιάσει τους αντάρτες , χτυπώντας τους και έτσι να μπει στη Μακρινίτσα και να διαλύσει το ελληνικό στρατόπεδο . Ήξερε πως και ο Ν. Αζελός αδρανούσε στην Πορταριά και πως πολλοί κοτζαμπάσηδες Πορταρίτες , Κατηχωρίτες , Ανωβολιώτες και Μακριτιώτες θα τον βοηθούσαν .

Έστειλε λοιπόν αρκετές δυνάμεις και προχώρησαν ως το Βαθύρεμα, μια ώρα μακριά από τη Μακρινίτσα ...

... Οι μόνοι λοιπόν που δεν τα'χασαν ήταν οι Μακριτσιώτες πατριώτες . Ακούγοντας τον Αγγελούκο να φωνάζει "έρχονται , έρχονται" , τραβούσαν κατά το Σαρακινό και έπιανε ο καθένας θέση φτιάχνοντας με πέτρες πρόχειρα ταμπούρια . Τους Τούρκους τους είχαν από κάτω . Μερικοί πάλι πήγαν και έπιασαν θέσεις από το κάτω μέρος . Ήξεραν τα μονοπάτια κι έτσι θα μπορούσαν να χτυπήσουν το τουρκικό ασκέρι από πίσω . Στις 10 το πρωί έφτασε και ο Αζελός , αλλά μόνο με 17 άντρες και έπιανε τη θέση "Τύμπανο" της Ανωμαλιάς , απ' όπου δε μπορούσε να χτυπήσει τους Τούρκους . Διάλεξε όμως σίγουρο μέρος ...

Η Μαργαρίτα Μπασδέκη
ηρώίδα της επανάστασης
του 1878

Θρύλοι, παραδόσεις, έθιμα για το ποτάμι και το νερό στο Πήλιο

ΘΡΥΛΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΦΙΔΙ

Παλιά υπήρχε διαμάχη μεταξύ των κατοίκων Πορταριάς και Μακρινίτσας για το που ήταν τα σύνορα των δύο χωριών και συχνά γίνονταν φασαρίες. Με τον καιρό τα πράγματα οξύνθηκαν και μια μέρα συγκεντρώθηκαν Πορταρίτες και Μακρινιτσιώτες με ξύλα και κουμπούρες στο καλντερίμι (τότε δεν υπήρχε ο δρόμος) κοντά στην εκκλησία της Παναγίας. Διαφωνούσαν έντονα για τα σύνορα λέγοντας οι μεν Πορταρίτες πως ήταν στο "Μέγα Ρέμα", οι δε Μακρινιτσιώτες στην "Αγία Παρασκευή", έτοιμοι να συμπλακούν . Τότε μέσα από το εκκλησάκι της Παναγίτσας βγήκε ένα τεράστιο φίδι πέρασε από ένα σημείο μέσα από τους ανθρώπους, διέσχισε το καλντερίμι και πήγε προς το βουνό . Όλοι το θεώρησαν θαύμα. Η Παναγία τους έδειξε το ακριβές σημείο των συνόρων και από τότε σταμάτησαν οι διαμάχες για τα σύνορα .
Αφήγηση του Πορταρίτη Θανάση Ζαβαλιάγκου

ΤΟ ΜΑΡΜΑΡΩΜΕΝΟ ΦΙΔΙ

(
"Να σ'αυτά τα βράχια απ' γλεπ'ς , κει είναι κι του ικκλησάκ' του Αγίου Νικολάου , τι να 'σι καλά όποους μουλουργούσανι οι παλιοί . Πάηνι έλιγανι ένα φίδ' κι έτρουι του φτίλ' απ' του καντήλ' κι στράγγ'ζι κι του λάδ' . Τα ανάβανι οι γυναικίς κι αυτό του καταραμένου πάηνι κι το 'τρουγι , πέντι ,δέκα ,ικατό ποιος ξερ' πόσις φουρές αλλά η Άγιους ,απ' Δε χαρ'ζι κάστανα , είπι στον τέλους "Ε ,ισύ Δε τρώσι μι τίποτα , ούλου μ' πίν'ς του λάδ' "κι του κανόν'σι καλά . Όπους , λέει, κατέβινι απ' τα βράχια , του σταμάτ'σι κι του μαρμάρουσι κι φαίνιτι ακόμα απάν' στ' μπέτρα μαρμαρουμένου, φαίνιτι καλά ..."
Αφήγηση από το Μακρινιτσιώτη Νικ. Σαρακατσάνο

ΤΟ ΑΜΙΛΗΤΟ ΝΕΡΟ

Παραμονή του αη-Γιαννιού τα κορίτσια μαζεύονται σ' ένα γνωστό τους σπίτι . Ένα απ' αυτά παίρνει το κανάτι και πάει στη βρύση του χωριού να το γεμίσει φροντίζοντας στο "σύρε κι έλα " να μη βγάλει κουβέντα από το στόμα της. Σα φέρει το "αμίλητο νερό" γεμίζει ένα κουμάρι μέσα στο οποίο η κάθε κόρη ρίχνει κι ένα "σημάδι" της (δαχτυλίδι , καρφίτσα κ.λ.π.). Σα γίνει και τούτο , το κουμάρι σκεπάζεται μ'ένα κόκκινο μαντίλι και τοποθετείται στην ύπαιθρο κάτω από μια τριανταφυλλιά ενώ τα κορίτσια τραγουδούν . Την άλλη μέρα το πρωί το κουμάρι μεταφέρεται μέσα στο σπίτι και ενώ τα κορίτσια τραγουδούν ένα μικρό αγόρι με ζωντανούς και τους δυο γονείς βγάξει ένα-ένα τα σημάδια των κοριτσιών και μια μισοκαιρίτσια διαβάξει δίστιχα που αντιστοιχούν σε κάθε αντικείμενο που βγαίνει από το νερό . Υστερα τα κορίτσια "μπουκώνουν " το στόμα τους με αμίλητο νερό από το κουμάρι και ξεκινούν για τοσπίτι τους . Το πρώτο ανδρικό όνομα που θα ακούσουν σ'αυτή τη διαδρομή θα'ναι αυτό που θα έχει κι ο σύζυγός τους .
Αφήγηση από την Πορταριά

ΤΟ "ΟΡΑΜΑ" ΤΟΥ ΠΗΓΑΔΙΟΥ

Ανήμερα της γιορτής του Κλήδωνα, στις δώδεκα το μεσημέρι, σκεπάζουν τα κορίτσια μ' ένα κόκκινο χράμι το στόμιο του πηγαδιού. Ύστερα από μια τρύπα του χραμιού, ρίχνει το καθένα με τη βοήθεια ενός καθρέφτη, μιαν αχτίδα στο νερό του πηγαδιού κι εκεί, στην αντιφωγιά του νερού, βλέπει το πρόσωπο του διαλεχτού της μοίρας της, αν είναι να παντρευτεί τον ίδιο χρόνο.

Αφήγηση από την Πορταριά

ΤΟ ΣΠΑΣΙΜΟ ΤΗΣ ΣΤΑΜΝΑΣ

Ένα από τα έθιμα του Πηλίου είναι το ράντισμα του γαμπρού ή το σπάσιμο της στάμνας. Τη Δευτέρα, μια μέρα μετά το γάμο, οι καλεσμένοι μαζί με τη νύφη, που κρατάει ένα μαστραπά ή ένα σταμνί, χωρίς εννοείται να τους ακολουθεί ο γαμπρός, πηγαίνουν στη βρύση που είναι εκεί πιο κοντά και τη **φιλεύουν** (=ρίχνουν παράδες-νομίσματα). Όταν γυρίζουν πίσω, ο γαμπρός που περιμένει στην πόρτα, παίρνει το μαστραπά ή το σταμνί από τα χέρια της νύφης για να πει κι εκείνη τον **πισκιουρντίζει** (=τον ραντίζει με νερό).

Στείλε με μάνα για νερό
Με μια χεριά βασιλικό
Με το κανάτι το χρυσό
Για να στο φέρω δροσερό
Να σου ραντίσω τον υγιό
Στείλε με μάνα μ', στείλε με
Κι αν δε στο φέρω δείρε με

Το ίδιο κάνει και ο γαμπρός.

Επίσης, το απόγευμα πήγαιναν στη βρύση στο "κεφαλόβρυσο" (κεντρική βρύση της γειτονιάς) να γεμίσει η νύφη τη στάμνα νερό. Την ώρα που προσπαθούσε να γεμίσει τη στάμνα νερό, τα μπρατίμια έριχναν μέσα χόματα και θόλωναν το νερό. Εκείνη το έχυne και πάλι από την αρχή ενώ οι καλεσμένοι ασήμωναν τη στάμνα. Τέλος, κάποιος από τα μπρατίμια έσπαζε τη στάμνα και μοιράζονταν τα λεφτά.

Στη βρύση

Βυρσοδεψεία & Βυρσοδέψες

Η σημαντικότερη βιοτεχνική δραστηριότητα που συνδέθηκε με το νερό και το ποτάμι ήταν αναμφίβολα η βυρσοδεψεία. Ας παρακολουθήσουμε τι γράφει η Αποστολία Νάνου - Σκοτεινιώτη για την δραστηριότητα των συντοπιτών της:

“Από τον 18^ο αιώνα και για δύο περίπου αιώνες μέχρι και το 1925 οι βυρσοδέψες ή ταμπάκηδες της Μακρινίτσας δημιούργησαν στο χωριό ένα κέντρο κατεργασμένων δερμάτων και αποτέλεσαν μια τάξη οικονομικά ισχυρή, η οποία στήριξε οικονομικά την κομόπολη και βοήθησε στην ανάπτυξή της. Σαν τελευταία χρονική στιγμή είναι το 1953, οπότε και λειτούργησαν τα τελευταία βυρσοδεψεία της Μακρινίτσας.

Ο βυρσοδέψης απασχολούσε στο εργαστήριο κυρίως πρόσωπα της οικογένειάς του, αναπτύσσοντας έτσι μια ντόπια οικονομική ανάπτυξη. Βέβαια τα βυρσοδεψεία άλλαζαν ιδιοκτήτες και συχνά ενοικιάζονταν από άλλους. Από το 1891 και μετά, τα βυρσοδεψεία της Μακρινίτσας παρουσίασαν μια κάμψη, αφού ο καθαρισμός και η επεξεργασία των δερμάτων μεταφέρθηκε στο Βόλο, όπου αναπτύχθηκαν εκεί πιο οργανωμένες βιομηχανικές μονάδες.

Στη Μακρινίτσα λειτουργούσαν 40 μικρά και μεγάλα βυρσοδεψεία, στις συνοικίες του Αϊ-Γιάννη της Κακουνάς, της Μεταμόρφωσης και της Αγίας Τριάδας.

Κρεμαλής, Αγκρής, Καρακίτης, Μπογιώτας, Ρουσσάς, Κουκουντάμης, Κακόμοιρος κ.ά. είναι κάποια ονόματα βυρσοδεψών, αφού δε μπορούμε ν' αναφερθούμε ονομαστικά σ' όλους τους βυρσοδέψες.

Το εισαγωγικό και εξαγωγικό εμπόριο γινόταν από ντόπιους και ξένους εμπόρους-βυρσοδέψες.

Η Κουκουράβα ήταν βυρσοδεψικό κέντρο και οι κάτοικοι με τα χρήματα που κέρδιζαν εξασφάλιζαν ένα καλό βιοτικό επίπεδο.

Οι Μακρινιτσιώτες βυρσοδέψες, όχι μόνο έγιναν σπουδαίοι έμποροι αλλά ασχολήθηκαν και με τα κοινά του τόπου τους, ως δήμαρχοι, ως δημοτικοί σύμβουλοι και ως εκκλησιαστικοί επίτροποι που κόσμησαν τις εκκλησιές τους με εικόνες, χρυσοκεντήματα, μάρμαρα και κωδωνοστάσια.. Είχαν έντονη κοινωνική δραστηριότητα γι' αυτό και η περιοχή της Μακρινίτσας έγινε πολιτιστικό και προοδευτικό κέντρο.

Από το 1965 και μετά σβήνει απ' την περιοχή αυτή η βιοτεχνική δραστηριότητα της βυρσοδεψείας”.

Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι και στο Βόλο όπου είχαν εγκατασταθεί Μακρινιτσιώτικα βυρσοδεψεία όπως αυτό του Κάππα στα Παλιά έπαψαν προ πολλού να λειτουργούν.

Η κατεργασία των δερμάτων

Τα ωμά δέρματα μεταφέρονταν στα βυρσοδεψεία όπου γίνονταν ο διαχωρισμός σολοδερμάτων και επανωδερμάτων. Στη συνέχεια τα έριχναν σε στέρνες γεμάτες νερό για να καθαριστούν από τα αίματα και κάθε τι περιττό. Μετά τον καθαρισμό τα έριχναν διαδοχικά σε στέρνες με ασβέστη, αρκετές φορές και για αρκετές μέρες. Στο τέλος, τα βουτούσαν σε νερό για να είναι εντελώς καθαρά, ώστε όταν γινόταν το ψήσιμο των δερμάτων στο βελανίδι, να μη μαυρίσουν. Η επεξεργασία των δερμάτων στο βελανίδι γινόταν σε τρία διαδοχικά στάδια που ολοκληρώνονταν σε διάστημα τεσσάρων μηνών.

Μετά το βελανίδι, βουτούσαν τα δέρματα σε αλατόνερο, τα στέγνωναν και στη συνέχεια τα έστρωναν σε πάγκους για να ισιώσουν και να τεντώσουν. Η προτελευταία φάση της κατεργασίας των δερμάτων ήταν το λάδωμα και το κρέμασμα για το τελευταίο στέγνωμα. Ο κύλινδρος, η τελευταία φάση επεξεργασίας, ίσιωνε εντελώς το δέρμα, έτσι ώστε να είναι έτοιμο πια για το εμπόριο. Το μεράκι και η τεχνική των βυρσοδεψών είχε ως αποτέλεσμα την καλή ποιότητα των εμπορευμάτων, την εξαγωγή τους σε καλές τιμές και κατ' επέκταση την οικονομική ανάπτυξη του τόπου.

Η Αποστολία Νάνου - Σκοτεινιώτη διασώζει τρεις χαρακτήρες:

“ Πρώτοι στη σειρά τρεις εργάτες βυρσοδεψείων. Ο καθένας χωριστά ήταν κι ένας διαφορετικός άνθρωπος και οι τρεις μαζί αποτελούσαν μια παρέα στο καφενεδάκι που σύχναζαν. Γιατί και οι τρεις το “έτσουζαν” λιγάκι παραπάνω κι ο βερεσές ανέβαινε .

Πολυφαμελίτης, με πολλές υποχρεώσεις και σκοτούρες ο πρώτος εργάτης στα βυρσοδεψεία, υπομονετικός, λιγομίλητος και φιλότιμος αναζητούσε τη λύση των προβλημάτων του συχνά στο πιοτό κι αυτό δυσκόλευε περισσότερο την κατάστασή του .

Πολλοί τον θυμούνται να μεταφέρει κρέατα από το παζάρι της Μακρινίτσας στα διάφορα σπίτια Σάββατο και Κυριακή, για να αυγαταίνει τα έσοδά του. Πριν τον πόλεμο τραγόταν στη Μακρινίτσα το τραγίσιο κρέας και το ζυγούρι, γι' αυτό και σφάζονταν πολλά τέτοια ζώα στα χασάπικα που βρίσκονταν κάτω από την πλατεία .

Ο δεύτερος της συντροφιάς, ήταν ειδικός στο να μαζεύει το ρούδι , (το βυρσό ή βυρσιά όπως είναι η δημώδης ονομασία του), που μ' αυτό έβαφαν παλιά δέρματα οι βυρσοδέψες . Γι' αυτό και στέλνονταν από τα αφεντικά του , την εποχή που μαζεύονταν το φυτό , σε διάφορα μέρη , να φροντίσει για τη συλλογή και τη μεταφορά του . Ήταν ένας άνθρωπος πολύ ψηλός , ισχνός , γι' αυτό τον περιγελούσαν “ζιράδ” , τύπος μοναχικός , ήσυχος , που απόφευγε τον κόσμο . Οι βράκες που φορούσε ήταν πάντοτε κοντές , μια πιθαμή και περισσότερο πάνω από τα παπούτσια κι αυτό του' δινε μια κωμική όψη . Κι όλοι τον πείραζαν γι' αυτό .

Ο τρίτος της παρέας είχε το παρατσούκλι “γκάιντα”. Ήταν, όπως μας είπαν , άριστος τεχνίτης, βυρσοδεψεργάτης, και τις ελεύθερες ώρες του μάζευε “σάα” δηλ. περιπτώματα σκύλων, και εφοδίαζε μ' αυτά ορισμένα βυρσοδεψεία της Κουκουράβας .

Ο σαμάς χρησίμευε την παλιά εποχή σε μια φάση κατεργασίας των δερμάτων , όπως έχουμε ξαναγράψει . Γι' αυτό κι ο Δ..... τριγύριζε στη Μακρινίτσα και τα τριγυρινά χωριά για να συγκεντρώσει όσο μπορούσε περισσότερο από δαύτον . Τον θυμούμαστε πάντα μ' ένα κοφίνι στο ένα χέρι και στο άλλο με μια τσιμπίδα . Σκυμμένος μάζευε το “εμπόρεμά” του και τα παιδιά κρυφογελούσαν πίσω του και πιάναν τις μύτες τους όταν πολυπλησίαζαν κοντά του . Ήταν ο...σκληουσκατάς , και έτσι τον περιγελούσαν , και τον κρυφοκουβέντιαζαν ...

ΝΤΡΙΣΤΕΛΕΣ ΤΟΥ ΚΡΑΥΣΙΔΩΝΑ

Ντριστελά είναι η νεροτριβή, δηλαδή η κατεργασία χοντρών υφασμάτων με τη δύναμη του νερού. Γύρω από τον Κραυσίδωνα εμφανίζονται δριστελέες απ' την αρχή του αιώνα. Ήταν επιχειρήσεις οικογενειακές, αλλά πάντα διπλές, δηλαδή δριστελά και νερόμυλος ή δριστελά και μαντάνι.

Οι δριστελέες ήταν ξύλινες εγκαταστάσεις που λειτουργούσαν με νερό του ποταμού που έδινε κίνηση σε μια ρόδα η οποία με τη σειρά της κινούσε τα κοπάνια που χτυπούσαν το ύφασμα.

Τα υφάσματα έπρεπε αρχικά να μπάσουν. Έμπαιναν στο μαντάνι ραμμένα, ξηλώνονταν, μαζεύονταν ρολό, απλώνονταν για να σιδερωθούν, βάφονταν και έτοιμα πια έφταναν στους ραφάδες. Με παρόμοιο τρόπο έμπαζαν και οι φλοκάτες.

Το θέαμα των απλωμένων πολύχρωμων καινούριων φλοκάτων μέσα στο καταπράσινο ρέμα ήταν μοναδικό.

Στην Κουκουράβα σήμερα υπάρχουν έξι δριστελέες, που μόνο πλένουν. Είναι παραδοσιακά καθαριστήρια και οι ντριστελιάρηδες πιστεύουν ότι έχουν ακόμα μέλλον. Όμως αντιμετωπίζουν, όπως λένε, "μπάσιμο" στη δουλειά τους, αφού η ποσότητα και η συνεχής ροή του νερού μειώθηκε μετά την οικιστική ανάπτυξη της πόλης του Βόλου.

ΝΕΡΟΜΥΛΟΙ

Νερόμυλους είχαμε στην Πορταριά, στο Κατηχώρι, στις Σταγιάτες και σε χώρους όπου υπήρχε η δυνατότητα να καλλιεργηθεί σιτάρι ή μετέφεραν το σιτάρι από άλλες περιοχές.

Οι νερόμυλοι της Μακρινίτσας στην αρχή άλεθαν το βελανίδι, που ήταν η πρώτη ύλη της βυρσοδεψίας, ενώ στη συνέχεια μετατράπηκαν σε αλευρόμυλους. Η διάρκειά τους όμως δεν ήταν μεγάλη, γιατί με την αμοκίνηση και την ηλεκτροκίνηση οι αλευρόμυλοι μεταφέρθηκαν στη βιομηχανική περιοχή του Βόλου.

ΛΙΟΤΡΙΒΙΑ

Και τα λιοτρίβια ή γαλιάγριες ακολούθησαν την μοίρα των άλλων βιοτεχνικών δραστηριοτήτων. Από Το σύνολο των παλαιών εγκαταστάσεων το μόνο που λειτουργεί σήμερα είναι αυτό του Ζαφρακόπουλου στις Αηδονοφωλιές εκσυγχρονισμένο πλέον.

Από τα υπόλοιπα το μόνο που διασώζεται είναι αυτό του Χατζηγιάννη στο Κατηχώρι που πρόκειται να μετατραπεί σε βιοτεχνικό μουσείο διασώζοντας λιγη από την αίγλη του παρελθόντος.

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΥΔΡΗΛΕΚΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ

Στην περιοχή Αδάμενα έγινε το πρώτο υδροηλεκτρικό εργοστάσιο το ονομαζόμενο ηλεκτρικό Αθανασάκη που λειτουργούσε από τα τρεχούμενα νερά της πηγής της Μάνας και τροφοδοτούσε με ηλεκτρικό ρεύμα το ξενοδοχείο "Θεοξένια".

Αργότερα μέσα στη ρεματιά της ίδιας περιοχής έγινε το δεύτερο του Ζησάκη που τροφοδοτούσε με ηλεκτρικό ρεύμα όλο το χωριό.

Μέσα στην ίδια ρεματιά υπήρχε ο μύλος του Φώτη που άλεθε το σιτάρι παίρνοντας την κινητήρια δύναμη από το τρεχούμενο νερό της πηγής.

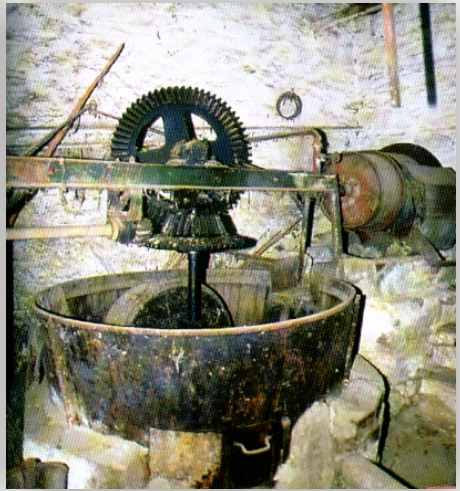
Δίπλα από το μύλο υπήρχε η τριστέλα, στρόγγυλη δεξαμενή με ξύλα σαν κουπιά που περιστρέφονταν με τη δύναμη του νερού, όπου έπλεναν μαστά, φλοκάτες, κουβέρτες.

Ακόμη με το νερό της πηγής Μάνας λειτουργούσαν δύο ελαιοτριβεία στο Κατηχώρι. Σε μια μεγάλη ρόδα με γύρω της κρεμασμένα κουβαδάκια και συνδεδεμένη με μιάντες έπεφτε με δύναμη το νερό γεμίζοντας τα κουβαδάκια που έδιναν την κίνηση στη ρόδα και εν συνεχεία στους μιάντες για τηνπολτοποίηση της ελιάς και την εξαγωγή λαδιού.

Αφήγηση του Πορταρίτη Θανάση Ζαβαλιάγκου

Λιοτριβί ή Γαλιάγρια

Φωτογραφίες Ηρ. Καραγιάννη από το ελαιοτριβείο Χατζηγιάνη στο Κατηχώρι

Βυρσοδεψείο
ή ταμπάκινο

Φωτογραφίες από το
Μουσείο Υδροκίνησης
στη Δημητσάνα

Φωτογραφίες Ηρ. Καραγιάννης

Νεροτριβή ή ντριστελά

Βιοτέχνες από τον Οδηγό Βόλου - Πηλίου - Αλμυρού (1915)

Λήμου Ορμινίου

Στην Πορταριά

Βυρσοδεψεία

Σαπουνάς Αθ.

Τριβελάς Αντ.

Ελαιοτριβεία υδροκίνητα

Αθανασάκη Αλέξ.

Τσιμώνου Νικ.

Υδρόμυλοι

Οικονομίδου Θ. & Σία

Ηλεκτροκίνητων

Αθανασάκη Αλεξ.

Στο Κατηχώρι

Βυρσοδεψεία

Γαϊτανά Αδελφοί

Δημητρέλια Νικ.

Ελαιοτριβεία υδροκίνητα

Βασάνη Ι. (ιπποκίνητων)

Κατεργάρη ή Φαρδής Αχ.

Σίμου Γ.

Χατζηγιωάννου Κ.

Λήμος Μακρινίτισης

Βυρσοδέψες

Αδελφοί Αγκρή

Αρβανίτης Ιωάννης

Γκούλιας Νικόλαος

Γουργιώτου Αδελφοί

Δεληγιάννης Νικ.

Δεσπότη Αδελφοί

Διακουμής Νικ.

Ζαρκινός Σπ.

Καζαντζής Νικ.

Καϊμπαλής Δημ.

Κακόμοιρος Κωνστ.

Κάππας Αλέξ.

Κάππας Κων.

Καραγιάννης Ιωάννης

Κόκκαλης Φιλ.

Κορφάδας Γεώργ.

Κρυμαλής Δημ.

Κυριάκου Φιλ.

Λάμπρου Αδελφοί

Λέτσος Απ.

Καϊμάκη Αδελφοί

Μαχαιρά Αδελφοί

Μαντάνης Ιωάννης

Νάνου Αδελφοί

Παπαδήμος Γεώρ.

Πολυμέρου Ιωάννης

Ρίζος Αργ.

Ελαιοτριβεία

Γιαρέντη Κ.

Ζαβαλέγγου Π.

Κουλορρίζου Β.

Μπαρμπέρη Απ.

Στην Κουκουράβα - Σταγιάτες

Ελαιοτριβεία

Πάντου Ιωάννου

Υδρόμυλοι

Γουργιώτου Γ.

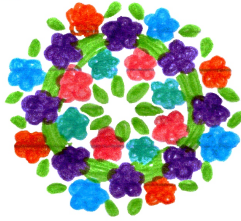
Βάσει του νόμου που ψηφίστηκε το 1914 "περί σωματείων" στη Μακρινίτσα ιδρύονταν αναγνωρισμένα σωματεία που σχετίζονταν άμεσα με τις ανάγκες επαγγελματικών ομάδων (βυρσοδεψιών, κτηματιών κλπ).

Τα σωματεία που είχαν ως έδρα τους τη Μακρινίτσα την περίοδο αυτή είναι τα εξής:

Σύλλογος Βυρσοδεψεργατών Μακρινίτισης

Μαγνησίας με στόχο την αδελφική συνένωση πάντων των εργατών βυρσοδεψιών.

Σύλλογος Βυρσοδεψών Μακρινίτισης με σκοπό την εδραίωση της εμπορικής αλληλεγγύης.

©

6/Θ ΠΙΛΟΤΙΚΟ ΟΛΟΗΜΕΡΟ
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΠΟΡΤΑΡΙΑΣ
“Ν. ΤΣΟΠΟΤΟΣ”

370.10 ΠΟΡΤΑΡΙΑ
ΤΗΛ. 0428 99440
E-mail: sxoleio-portarias@argo.net.gr

Επιλογή κειμένων - Οργάνωση σχεδίου δραστηριότητας:
Καραγιάννης Ηρακλής, Κορδάτου Μαρία, Στέλλου Ειρήνη

Υποστήριξη Σχεδίου:
Μαστέλλος Βασίλης, Πίος Στέφανος, Μακρυγιάννη Γιώτα

Περιβαλλοντική Ομάδα:
Δρόσου Μαρία Ρόζα, Παπαϊωάννου Νίκη, Χατζησταματίου Ανθούλα, Βαρώτας
Γιώργος, Ζουλάλη Πέτρος, Κουλέρας Σπύρος, Σλαβίδης Χρήστος, Κολυμβάση
Μαρία, Σκρουμπέλου Τζένη, Αποστολίδης Βαγγέλης, Καούρης Κώστας,
Μαστέλλος Δημήτρης, Πατίδης Θεόδωρος, Χατζηπολυχρόνης Θανάσης.

Επιμέλεια - Ηλεκτρονική Επεξεργασία:
Ηρακλής Καραγιάννης,

